

Sagor och Sägner, Visor Skrock och Ordspråk

från

Vestergötland.

*(Särtryck ur »Allmogelif i Vestergötland» af Vestgöta
Landsmålsförening i Upsala.)*

STOCKHOLM.
ALBERT BONNIERS FÖRLAG.

STOCKHOLM.
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1891.

I. Sagor och sägner.

Kråkeryds käring.

För många, många år sedan bodde på hemmanet Kråkeryd i vestra delen af Ransbergs församling en gumma, bekant under namn af »Kråkeryds käring». Hon lär ha varit mähta vis och kunnig i öfvernaturliga ting, hvarför det allmänt troddes, att hon stod i förbund med Satan. Alla naturens krafter, väder och vind, eld och vatten voro henne underdåniga. Djuren befalde hon såsom sina lydiga tjenare, i all synnerhet vargarna, dem hon kallade sina hundar och använde dels till egen nytta, dels till att skada sina ovänner. Hade någon förolämpat henne, kunde han vara viss om, att vargarna refvo något af hans kreatur, så snart han släppte ut dem på bete, och det af rofvet, som vargen ej förtärde på stället, släpade han till käringen. Så troddes det.

När allmogen samlades till skallgång, tog käringen alla vargarna, som funnos i grannskapet, in till sig i stugan och skyddade dem för deras förföljare. Man fick därför hålla det ena skallet efter det andra, utan att någon varg anträffades, men kreaturen blefvo esomoftast djurrifna. Slutligen hade några kommit under fund med förhållandet, och nu samlades allmogen åter till skallgång. Då ingen varg påträffades, tågade hela skallaget till käringens stuga.

Dörren var stängd, och ingen slapp in. Dock kunde man genom fönstret se, huru käringen satt på spishällen och rökte samt huru flere stora vargar lägo under bänkarna. Som alla försök att komma in misslyckades, så beslöts, att man skulle tända eld på stugan och dymedelst förgöra både käring och vargar. Sagdt och gjordt. Stugan antändes i alla fyra hörnen och stod snart i ljus låga. Som hon ej lär hafva varit mycket stor, var hon snart nedbrunnen, så att endast nakna spisröret stod kvar. Men käringen satt helt lugn i spisen, rökande sin pipa, som förut. Då någon frågade henne, om det icke hade varit varmt, svarade hon:

»Visst va' då' en liten jutte.»

Hur det gick med vargarna, förmåler ej historien. Allmogen måste sedan ingå förlikning med käringen och åter uppbygga hennes stuga.

Samma käring hade en dotter, hvilken tjenade som piga i Ransbergs prestgård, då, liksom än i dag, belägen nära sjön Örlaren (Örlen eller Ransbergssjön). Den tiden fans god tillgång på braxen i denna sjö. Prestgårdens folk fångade mycket sådan fisk, så att pigorna hade stort besvär med att rensa den. De ledsnade ock på att dagligen äta braxen. Då tog käringen några fasta pilkol, visade dem för dottern och sade:

»När jag blir död, skolen I lägga dessa kol i min mun, och från denna stund, tills de bli fullkomligt ruttna, skall ingen braxen finnas i Ransbergssjön.»

Detta gick i fullbordan.

Jag minns mycket väl, att i min barndom ingen braxen fans att få i nämnda sjö, och att folket härtill uppgåfvat den nu omtalade orsaken, äfvensom att fordom mycket braxen funnits i sjön.

Kräkeryds käring dog någon tid efter denna händelse, och dottern lade de omtalade pilkolen i hennes mun.

Då käringen skulle begravas, måste liktåget för att komma till Ransbergs kyrka gå öfver Tidan vid Hönsa bro. Men de kunde omöjligen komma öfver bron, emedan käringen blef så tung, att hvarken menniskor eller dragare, som äfven anskaffades, kunde rubba henne af stället, icke ens, då man försökte att föra henne baklänges. Då alla medel voro försökta, men intet hade lyckats, måste de gräfva ned henne vid vestra ändan af bron, söder om vägen, hvarest man ock i min barndom tyckte sig se spår af en graf invid den sten, som utgör ett af rämärkena för kronoparken Östra Stöpen. Många ansågo denna sten vara käringens grafsten. Der hvilat nu emellertid Kräkeryds käring med sina pilkol i munnen, hvilka ej ännu lära vara ruttna, enär braxenfisket i Ransbergssjön än i dag säges vara mycket skralt.

Södra Vadsbo härad. G. A. BOHLIN.

Dungakäringen.

En del af Östra Stöpen kallades af oss vanligen för Mastadungen, emedan der fanns ovanligt lång och grof skog. Denna skog hade vidskepelsen befolkat med en mängd skogsrän, bergstroll och tomtgubbar, till och med en och annan gast hade der sitt tillbäll. Den, som värs, grasserade der, var den s. k. Dungakäringen, ett skogsrät för hvilket mången varit illa ute.

En gång på 1840-talet hände, att en gumma, på väg från Vester-Hönsa till Kräkeryd, tog den vanliga stigen genom denna skog och öfverfölls af ett starkt åskväder med täta blixtar och knallar. Gumman hade, som en del gummor bland allmogen bruka, sitt förkläde uppknippt och knallade så gångstigen fram mellan träden.

Rätt som hon gick, kom rullande emot henne på stigen liksom ett stort garnnystan, hvilket ideligen sökte att komma upp i hennes förkläde. Gumman sökte under stor förskräckelse att hindra detta. Då fick hon höra en röst, som ropade till henne

»Släpp ned förklädet!»

Hon lydde, och nystanet rullade bort under en stor gran ett stycke derifrån. Ögonblickligen slog askan ned i granen och splittrade den från topp till rot, så att grenar och flisor yrde omkring gumman, hvilken dock blef oskadad.

Detta var naturligtvis ett försök af Thor att slå ihjäl Dungakäringen, ty hvad kunde nystanet annat vara än det trollet. Om hon blef dödad i det kastet, visste man ej, men gumman såg ej mer till något nystan. Den sönder-splittrade granen betraktade jag själf såsom barn mången gång med stor förvåning.

Sådana historier om Thors fejder med trollen fick man ofta höra. Man borde alltid, då dylika strider utkämpades, vara mycket noga att ej ha kläderna uppknäppta eller uppknippade, ty då kunde trollen taga sin tillflykt dit, och det var ej gifvet, att man alla gånger skulle bli varnad, emedan detta var sådant, som man borde veta. Icke heller tordes man vid askväder skylä sig under något träd, och orsaken härtill angafs vara densamma, nämligen att man under träden lätt kunde komma i de förföljda trollens väg och af misstag bli dödad.

Södra Vadsbo härad. G. A. BOHLIN.

Barnesjön på Kållandsö.

Söder om Marie kapell på Kållandsö ligger en liten sjö, vid hvilken följande sägen är fästad:

För många Herrans år se'n lekte några barn på sjöns is, och då kom Necken upp och visade sig för dem under gestalten af en liten häst. På denne satte sig barnen upp för att rida. Han växte nu plötsligt på längden, så att de fingo plats allesammans, och då de voro väl uppkomna, växte han äfven på höjden till den grad, att det var omöjligt för barnen att komma ned. Derpå gick han med dem ned under isen, så att de drucknade allesammans. Häraf skall sjön hafva fått namnet Barnesjön.

Kållands härad. J. SÖDERLUND.

Den sluge bonden.

Skam och en bonde hade tillsammans köpt en kålgård. Första året besådde de den med korn, och då de skulle skörda, sade bonden till Skam:

»Du får ta roten, så tar jag toppen.»

Skam gick in på förslaget, men då de det följande året skulle skörda sin kålgård, hvarest de nu hade potäter satta, sade han till bonden:

»Nu är det jag, som tar toppen, förstår du, och du får ta roten.»

Härpå gick naturligtvis bonden gerna in. Sedan skulle de släppa dit svin på bete. Bonden släppte dit en mager stackare med hängande svans, men Skam släppte dit en mängd feta svin med krullig svans. När de sedan skulle »buta svina», frågade Skam, huru de skulle känna i sär svinen, så att de fingo hvar och en sina. Då sade bonden, att han hade krullat svansen på sina. Vid såräkningen fick bonden alla de feta svinen, men Skam fick den magre stackarn, som bonden hade släppt dit; och så blef Skam lurad på alltsammans.

Kållands härad. J. SÖDERLUND.

Liaredtrollen.

Äfven i Narfasen inom Liared skola trollen hafva visat sig, och det berättas, att Narfasajungfrurna fräntagit en girig bondgumma i Tuskan välsignelsen af hennes helgdagsarbete. Hon brukade nämligen låta sitt tjenstefolk om natten till söndagen baka bröd och om söndagen tjärna smör, tills hon en gång fick höra jungfrun i Narfasaberget ropa till jungfrun i Råberget: »Hvad ger du dina barn att äta?» och den senare svara: »Lördagsbakadt bröd och söndagstjärnadt smör.»

I samma trakt förtäljes, att en jungfru Segga, som bor i stammen af Segge ek (salunda en löfjerska eller skogsrå), mellan Hyssna och Walared, understundom ur densamma utkommer och visar sig.

Dalums större kyrkklocka.

Dalums större kyrkklocka lär i forntiden hafva haft en sådan klang, att den hördes ända till Danmarks hufvudstad. Förbittrad häröfver, svor Danmarks konung en dyr ed att icke hvila, innan han förstört både kyrkan och klockan. Uppskrämda af denna hotelse, slog Dalumsborna en jernnagel genom klockans ena sida, och sedan den tiden höres hon ej längre än andra klockor.

Trollen i Korshall.

Tätt invid landsvägen emellan Dalums och Blidsbergs kyrkor ligger ett dystert berg, kalladt Kolshall eller Kors-hall, sedan urminnes tider af allmogen ansedt som en hemvist för spöken och bergtroll. Flere menniskor påstå sig

hafva hört brak och buller från berget, såsom när dörrar slås igen. Andra åter hafva sett gråtande barn sitta på toppen af klippan, och för några tiotal af år tillbaka sade sig en bonde, som en gång anträffats afdänad vid berget, nattetid hafva blifvit öfverfallen af en mängd tjutande vidunder, liknande vargar, med brinnande ögon och eld-tungor.

En annan sägen förmäler, att en bergtrollskvinna från Korshall inkom om julafton till en bonde i Blidsberg och begärde att få låna svagdricka, hvilket medgafs, hvarvid hon tog karet med hela dess innehåll med sig. Någon tid derefter återkom hon med ett splitter nytt, jernbeslaget kar, fullt med öl, och sade:

»Smid jernet och bränn trädet med kolum, så vet ingen, att det är taget i Bolum.»

Ett af trollen i Korshall var en skicklig smed, och hvem som nattetid lade en viss summa penningar på berget, kunde på samma ställe den andra natten få hemta en lie, som var så skarp, att den tog af både tufvor och stenar utan att blifva slö, men dock hade den egenskapen att genast förvandla sig i ett häst- eller oxben, om man såg den i eggen.

Bland allmogen är ännu den seden flerstädes rådande, att nätterna igenom bränna ljus öfver nyfödda barn, till dess de blifvit kristnade, på det icke trollen må få tillfälle att byta sig till dem mot sina egna ungar. En kvinna, som uraktlät detta bruk, fick sitt barn bortbytt mot ett vanskapat barn med stort hufvud. Listig, som alla Evas döttrar, eldade hon ugnen och låtsade, som skulle hon steka sin byting. Det hjälpte. Bergtrollskvinnan inkom fläsande med bondkvinnans rätta barn och tog igen sitt under högljudt knot och missnöje.

Det skrattade till i sjön.

I sjön Lönen nära vid Lönnarpa bro sågs en ofantligt stor gädda. Åt den, som kunde taga densamma, utlofvades en stor belöning, hvarför en dräng tog sig en ljustra och skulle hugga i gäddan. Men i detsamma han högg till, föll han i sjön, hvarvid det tycktes, att det skrattade till i sjön, så att det gaf eko i hela nejden deromkring. (Dylikt skall ha händt äfven i sjön Turken.)

Walshallskitteln.

I slutet af 1700-talet skulle två drängar gräfva i Walshall efter jordagods, hvilket skulle bestå af en kittel med dyrbarheter uti. När de trodde sig vara så nära, att de stötte på kitteln, gaf det till ett så förfärligt buller och brak, att de i förskräckelsen flydde och aldrig mer tordes återvända dit.

Liareds kista.

En gång hände, att en karl från Tuskan i Liared, som var stadd på färd till julottan, fick se ett brinnande ljus i skogen. När han kom till luset, fann han en kista, full med guld och silfver och deribland en brudkrona af guld. Kronan skänkte han till Liareds kyrka, der hon förvaras än i dag. För att fyndet ej skulle kunna försvinna, kastade han sin psalmbok i kistan.

Uppkomsten af ortnamnen Skelycke, Nyckeltorp och Gerum.

En gång då danskarne fallit in i Sverige och härjade i trakten vid Skara, ville en svensk general draga dem till mötes. Men generalen hade en syster, som satte sig deremot. Då hon likväl ingenting förmådde med sina böner och föreställningar, följde hon honom på vägen och, då han en morgon bröt upp, tillropade hon honom: »ske dig lyckal!» Då de kommit ett stycke frampå vägen, gaf generalen sin syster nycklarne och bad henne vända om. Då han sedan fick syn på danskarne, ropade han: »ge rum, ge rum!» Så uppkommo namnen Skelycke, Nyckeltorp och Gerum.

KINDBORG. *Tived.*

Sägner från Hemsjö.

Här luktar kristet blod.

Vid Säfvelången ligger ett berg, om hvilket följande historia förtäljes:

Det hände en gång, att, när en gubbe var ute och seglade på hafvet, hans fartyg råkade i ett »beckhaf», så att det ej kunde komma någon väg. Då visade sig i den stora nöden en man, som lofvade att han skulle bringa hjälp och räddning, om gubben ville göra honom en åter-tjenst. Han berättade då, att vid floden »Säfvelånga» låge ett berg, i hvilket hans hund hölles inestängd, och att till

berget funnes en dörr, som kunde öppnas med en nyckel, hvilken låge under en sten i grannskapet. Och ville han nu, att seglaren, sedan han befriats från faran, skulle begifva sig till berget och släppa ut hunden, hvarefter han kunde gå in och taga af de skatter, som funnes i berget. Gubben lofvade, att han skulle göra så, och då fartyget kommit ur »beckhafvet», for han äfven till Säfvelånga. Han fick rätt på nyckeln, öppnade dörren och stälde sig bakom henne. I detsamma rusade en hund ut och ropade: »här luktar kristet blod», hvarpå han försvann. Men gubben gick in i berget, tog en del af de derinne hopade skatterna och låste derefter dörren samt lade nyckeln åter under stenen. Kort derpå ville han åter taga af skatterna, men då var nyckeln borta.

Trädet rycktes ur jorden och for hvinande bort.

En annan historia berättas, som i ett afseende påminner om den förra, men ej fäster sig särskildt vid orten.

En man var ute på hafvet och kom i den nöd, att hans fartyg fastnade på samma sätt, som om den andre seglaren förmåles. Äfven till honom kommer en person, som säger sig skola befria fartyget och fordrar en sak i ersättning. Den saken var, att seglaren skulle taga ett bälte, som den främmande personen lemnade honom och spänna det omkring sin dotter, då han anländt hem. Han gaf sitt löfte härtill, men när han vid sin hemkomst ville spänna bältet omkring dottern, ville denna ej samtycka till detta, emedan hon fruktade något ondt af den besynnerlige hjelparens gifva. Då spände fadern bältet om en stor ek, som växte vid hans gård, och sel det väldiga trädet rycktes ur jorden och for hvinande bort genom luften med bältet.

Åh, se kissa!

I Stötteberget, hvilket så kallas, emedan folket derunder sätta stöttar, för att ej den framåtlutande klippan skall nedstörta öfver vandraren på vägen, bo troll i stort antal. Man har en gång sett ett mycket långt tåg af dem marschera fram utur berget. Då folket slagit nere på ängarne, har trollhopen visat sig uppe på berget och förrättat samma arbete.

Förr lågo Lyckegårdarne närmare trollens hemvist än nu, och då kommo dessa ofta till folket i Lycke och lånade af det saker, som alltid riktigt igenlemnades. Om julafton plägade trollen besöka en af gårdarne, hvarvid de förstörde maten för husets innevånare, om dessa sutto till bords, dukade upp mat, som de medhade och kalasade till långt in på natten. Så hände sig en julafton, att det kom en vandrande, som hade en björn att förevisa, till den gården och begärde nattherberge. Folket svarade honom, att de sjelfva ej plägade få någon ro i sitt hus under julnatten, och berättade, huru underligt det tillginge. Men den främmande förklarade sig ej rädd för trollen, och på hans enträgna begäran lät man honom stanna med sin björn.

Det äts tidigt den julaftonen, och derefter lade man sig till hvila. Främlingen fick krypa upp på ugnen och björnen hade han der framför sig. När det nu var lidet en stund, öppnades dörren, en trollkåring steg in och tittade der omkring sig. Derefter kommo äfven många andra troll. Kåringen dukade upp mat på bordet i stugan, och trollen begynte spisa och hade sin fest så, som vanligt var. Då de hade ätit och druckit, gick samma kåringen, som först kommit in, omkring i stugan, och fick hon då se björnen, som låg på ugnen.

»Åh, se kissa!» ropade käringen, »katta ska äta; vi ska ge kissa mat.»

Och så började hon mata björnen. Men då stötte den bakom liggande mannen till denne, så att han kom ned på bordet och retad rusade efter trollen, som i stor förskräckelse togo till flykten.

Ett år derefter om julafton hörde folket inne i stugan, huru trollen kommo till fönstret och frågade, om de hade kvar sin ilskna katta sedan förra julen.

»Ja,» svarade folket, »det ha vi, och nu har hon ynglat och har sju ungar.»

»Da törs vi aldrig mer komma till eder,» ropade trollen och sprungo sin väg bort.

Här dansar Socki Pelle.

Da en resande en gång for förbi Stötteberget eller ett annat berg i närheten, såg han två gossar röra sig i den lifligaste och yraste dans på vägen, och under dansen hörde han dem sjunga följande:

»Här dansar Socki Pelle och Näfver Strut,
Den tredje ligger i bytta och kommer inte ut.»

Rydbotrollet.

Vid gårdarne Ryd uppehåller sig i bergen en trollpacka, som kallas Rydbotrollet. Hon är mycket lång och mäkta stark. Da en ännu lefvande soldat vid namn Lilja en gång skulle gå förbi Ryd, kommer trollet och går bredvid honom. Han tillsäger henne, att hon skulle strax packa sig undan, men trollet griper då honom och kastar

honom till marken. Han försöker att resa sig upp, men blir flere gånger åter kullkastad, till dess han äntligen med förstörda kläder kom undan. Med tre andra personer har trollet gjort på samma sätt.

Trollfartyget.

En murare berättar, att han, då han en vacker somardag befann sig vid sjön Ömmens strand, plötsligt såg ett fartyg framkomma från ett ställe på sjön. Det hade utspända segel och en mängd folk om bord, klumpigt till utseendet. Med ilande fart gick det öfver vågorna, vattnet fräste deromkring, och snart lade det till vid Odenäslandet, men var kort derpå försvunnet. En stund derefter mörknade himmeln, och ett häftigt oväder med förfärligt slagregn utbröt.

Tomtgubben.

Samme murare såg en natt en tomtgubbe skynda förbi sig på vägen, der han framgick. Tomtgubben hade en tung gång, var något öfver en aln i längd, bar en mössa på hufvudet och hade mycket långa armar.

Hemsjö kyrkogrund.

Då den för några år sedan nedrifna gamla Hemsjö kyrka skulle nybyggas, beslöts det först, att hon skulle uppföras på den s. k. Skölmerhögen. Arbetet påbörjades, men om morgnarne funno Hemsjöboarne ständigt förstördt, hvad de gjort om dagarne. De insågo då, att den utsedda platsen ej kunde användas och öfverenskommo, att tvenne

tvillingsoxar skulle spännas för en stock och att kyrkan skulle uppföras, der oxarne stannade. Så skedde äfven. Oxarne hade stannat på det ställe, hvarest Hemsjö gamla kyrka stod.

Drottning Hacka.

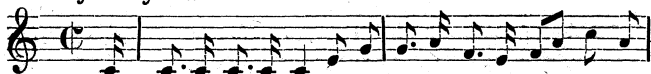
I Hemsjö skogar förekomma rös i stor mängd. Folket kallar dem hackerös och berättar följande om deras tillkomst:

Det var en gång stor hungersnöd i landet och kungen befalde därför, att hvar tionde man skulle dödas. Denna kungens befallning förde en riksdagsman, säger folket, med sig hem och omtalade densamma för sin dotter. Hon menade, att det var mycket oklokt af kungen att göra så och sade, att hon visste bättre råd. Detta hennes tal fick kungen höra. Han befalde då, att hon skulle komma till honom, men hon skulle komma hvarken i ny eller nedan, hvarken natt eller dag, hvarken hungrig eller mätt, hvarken gående eller ridande, hvarken klädd eller oklädd. Då svepte den kloka riksdagsmannadottern sig i ett nät, förtärde en lök, satte sig på en bock med fötterna släpande på marken och begaf sig ästad i dagbräckningen en tid af året, då det hvarken var nedan eller ny. Framkommen till konungen, rådde hon honom att icke döda folket, utan i stället gifva det en hacka och en kappe korn, då det kunde hacka upp jorden, så och skörda. Konungen tyckte detta råd vara godt och följde det. Den kloka kvinnan blef drottning och kallades drottning Hacka. Ifrån hennes tid äro hackerösen, hvilka uppkastades af folket, som hon räddade från döden.

E. BRUNO.

II. Visor.

Det växer upp en lilja.

Något långsamt.

Det växer upp en lil-ja ut-i den gröna da-len, snart

kommer der en o--vän och tager hen-ne bort.

Den o--vän jag al-drig för-glömmer, han

ryc-ker mig i grafven, i grafven innan kort.

De rosor och de blader, de gör mitt hjerta glader,
hvar gång jag spatserar i den gröna rosenlund.
Min' ögon de börja att rinna,
hvar gång jag mig påminner min sköna ungdom.

Sagor och sägner.

Kanhända det dig gläder, att mina tårar rinna
allt upp ifrån min' ögon och neder på min kind;
men ett gör mig ändå förnöjder,
att himmelen för penningar kan aldrig blifva din.

Jag sökte bland de rike, der fann jag ej min like,
bland mina ringa vänner der finner jag en vän.
Den vännen jag trohet har svurit,
med honom lefva lyckelig det är att vara säll.

Men ångrar du ditt löfte, se då skall du få höra,
att jag kan vara ensam och lefva utan dig.
Men lefver jag ensam och allena,
se då har jag ingen, som oroar mig.

En gång, när jag blir döder och lagder uti grafven,
kanhända du skall gråta mitt stoft och mina ben.
Men tänk uppå den yttersta dagen,
se då får du lönen, som du handlat har mot mig.

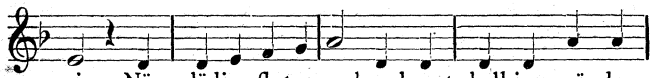
Nu slutar jag min visa, jag ledsnar vid att skrifva,
här ensam att lefva görs tiden allt för lång.
Men blifver du mig trogen intill döden,
så träffas vi i himmelen bland englarne en gång.

Viste härad. J. A. STERNER.

En visa vill jag sjunga.

Långsamt och med känsla.

En vi--sa vill jag sjun-ga, när ängslan träf-far

mig. När glädjen flyter undan, hvar-t skall jag vända

mig? Hvar finner jag den vännen jag har älskat?

I mina unga dagar, då valde jag en vän.
Men hvem var orsaken, att inte jag fick den,
ja, hvem var orsaken allena?

Din fader och din moder orsaken dertill var
— De sade till ditt hjerta, som falskheten bar —
Och så ditt oredeliga sinne.

Din fader och din moder och hela din släkt,
de höll' mig allt för ringa, de höll' mig allt för täckt¹,
för att jag inga rikedomar ägde.

¹ obetydlig.

Tänker du i världen uppå ett sådant sätt
att narra många flickor, det tycker du är rätt,
med dina månghundra konst.

Tänker du i världen att söka rikedom,
ja, du får be din Gud, att du får lefva from,
stor rikedom på domedag ej gäller.

Viste härad. J. A. STERNER.

Den snälle sjömannen.

Lifligt.

En vi--sa jag nu sjunger alltom en sjö-man

snäll, som ha-de va-rit bor--ta i sju år så

lån-ga, va-rit bor-ta i-från sin vän, va-rit

v. 2 o. följ.

bor-ta i--från sin vän. »Ja, har han va-rit

bor---ta i sju så lån--ga år, så

är han re-dan dö-der och lag-der up-på

bår, och lag--der up---på bår.»

»Ja, om jag än skall vänta i sju så långa år,
för guld och ädla stenar jag aldrig bryta vill,
jag aldrig bryta vill

det bandet, som är knutet emellan två säta bröst,
den elden, som är tänder emellan lilla vän och mig,
emellan lilla vän och mig.»

»Haf tack, min kära flicka, att du så trogen är!
Jag är den snälla sjöman, som dig förlofvad är,
som dig förlofvad är.»

»Är du den snälla sjöman, som mig förlofvad är,
eller är du en förförare, som vill förföra mig,
som vill förföra mig?»

Då strök han af sig handsken, hans fingrar var så hvit:
»Se här är nu den ringen, den som du gaf åt mig,
den som du gaf åt mig.»

När hon den ring beskådar, hvars namn derinne var,
så bleknade den stackars flickan, föll ned och dånade af,
föll ned och dånade af.

»Ack nej! min goda flicka, hvarför gjoide du så denna gång?
Vårt bröllop det skall firas med spel och så med sång,
med spel och så med sång.»

Viste härad. J. A. STERNER.

Det gångar två jungfrur till rosendelund.

Något långsamt.

Det gån-gar två jungfrur till ro-sendelund, och

jung-frur det vo---ro de bå-da. Den

e--na hon var ut-af hjer-tat så glad, den

an-dra var så in-ner-ligt be---dröf-vad.

Den rika, hon talte till den fattiga så:
»Hvarför är du så innerligt bedröfvad?
Och hafver du förlorat din fader eller mor,
eller hafver du förlorat din ära?»

»Jag hafver hvarken mistat fader eller mor,
och Herren Gud bevarar min ära.
Men mer sörjer jag för den fager ungersven,
som jag och du vi båda ha så kära.»

Och fager ungersven ständar icke långt ifrån,
han hörde, hvad de jungfrurna sade.
Då gjorde han en suck till den höga himmel opp:
»Ack, hvem utaf dem båda skall jag taga?»

Och fager ungersven steg ur törnebuskens smyg
och räckte den fattiga handen:
»Ja, du skall blifva min, och jag skall blifva din,
och Gud lat' oss få lefva tillsammans!»

»Och fager ungersven, hvad tager du dig till,
som räcker den fattiga handen
och ej tager mig, som stor' rikedomar har?
Den fattiga får söka sin like.»

»Ja, rikedom det är ett lån utaf Gud,
den rike kan ock fattig blifva;
men fattigdom det är en belöning af Gud,
den fattige kan också riker blifva.

För äpplet, det växer ju aldrig så högt,
det måste till jorden dock falla;
och fogeln, han flyger så högt upp i skyn,
och vädret, det lyfter hans vingar.»

Den sjuttonde september.

Långsamt.

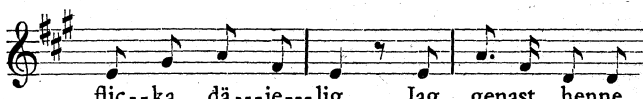
Den sjut-ton-de sep-tem-ber, när skuggan synes

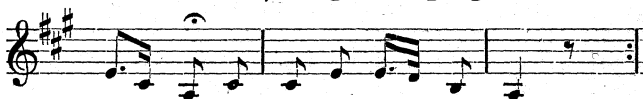
lång, allt söder utom staden, vid solens ne---der-

gång, der möt--te mig en flic-ka, en

flic--ka dä---je---lig. Jag genast henne

frå---gar, hvart är--na---de hon sig.

»Goddag, min lilla flicka! Jag önskar lycka nu.
 För mig är redan kungjordt, att du skall snart stå brud.»
 »Kom gör med mig ett sällskap, skall vi till markna'n gå,
 der få vi tid att språkas vid om ting och saker små!»

»För mig att göra sällskap det går slätt intet an,
ty folket mig förförer¹ allt för din fästeman.
De lär mig förbanna och säger, att jag går
emellan dig och honom, om han dig aldrig får.»

»Låt detta bli min egen sak! Hvad kan det röra dig?
Jag, kan ej honom klandra ty han är god för sig.
Ja, han får gå till sina, som han har gått till förr,
jag söker väl min like inom en annan dörr.» —

Men han på blacka hästen, den vi ej kom ihog,
den oförtänkta gästen, åt detta nöje log.
Han räckte ut sin lie och skar den blomman af,
och denna unga flicka hon lades ned i graf.

Ja, inom grafvens murar der hvilat flickan nu.
Det var en unger fästemo, som aldrig fick stå brud.
Du skördeman, du skördeman, hvad gjorde du nu här?
Gack ut på mogna fältet och skär din gröda der!

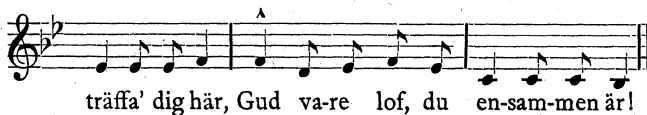
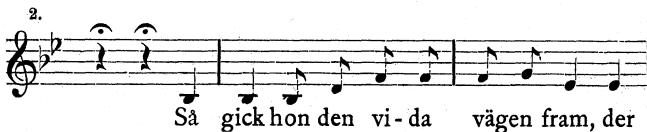
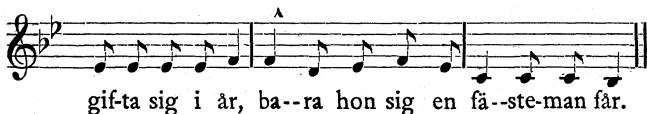
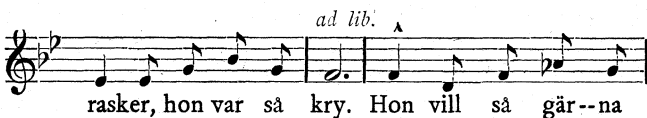
Den gamle uppå stolen, den vi tillbedja må,
han råder öfver solen, regerar stjärnor små;
han täcks oss alla kalla som barnen hem till sig,
de gamle får väl vänta, änskönt det blifver sent. —

Om någon lyster veta, hvem visan diktat har,
så var det en liten pojke, som ingen huldan har.
Han får kring verlden vandra som vattnet omkring sten
och gå en träl för andra, för det han var gemen.

Viste härad. J. A. STERNER.

¹ förtalar.

Det var en flicka uti vår by.

Polsktakt

v. 3, 4, 5.

Hvart skall vi gå och sätta oss ner,
 hvart skall vi gå, der ingen oss ser?»
 »Vi skall väl gå i kammaren in,
 der få vi både öl och brännevin.»

Der rasta' de en timme eller två,
 der rasta' de, tills dagen blef grå:
 »Nu får du väl lof att följa mig hem,
 efter du varit kärasten min.»

Och de sutto fram och de sutto bak,
 och de red i lunk och de red i traf,
 och de red öfver hag¹, och de red öfver led²,
 och allt fick den lille vallgossen se.

Viste härad. J. A. STERNER.

¹ gärdesgård. ² grind.

Hertig Fröjdenborg och Fröken Adeli.

Fröken Adeli, hon gånger sig åt rosendelund
att plocka de blommor både hvita och blå,
att binda hertig Fröjdenborg en krans derutå.
Mig tyckes det är tungt till att lefva.

Hertig Fröjdenborg tar sin hatt, sätter under sin arm,
så gånger han sig till fröken Adeli fram
och klappar så henne på blekblommand' kind.
Mig tyckes det är tungt till att lefva.

»Och kära hertig Fröjdenborg, du snacka inte så!
Jag är så rädd, min fader det veta skall få.»
Mig tyckes det är tungt till att lefva.

»Ja, veta nu hvem, som veta det vill,
jag bjuder intet annat än med äran till.»
Mig tyckes det är tungt till att lefva.

Det var de falska tärnor, de lyddes deruppå:
»Och vi skola inför konungen gå.»
Mig tyckes, det är tungt till att lefva.

Och hastigt går bud till konungen in:
»Hertig Fröjdenborg snackar bort dotteren din.»
Mig tyckes det är tungt till att lefva.

»Och är det icke slut på deras kärlek ännu,
så skall jag försöka att göra ett godt slut.»
Mig tyckes det är tungt till att lefva.

Och konungen ropte på tjenarne så:
»I beden fröken Adeli till mig ingal!»
Mig tyckes det är tungt till att lefva.

»Och hur skall jag kunna till konungen gå,
som icke varit inför hans kammardörr på femton år?»
Mig tyckes det är tungt till att lefva.

»Hvad gjorde du i rosendelunden i går?» —
»Att plocka de blommor både hvita och blå
och binda hertig Fröjdenborg en krans derutå.»
Mig tyckes det är tungt till att lefva.

Han satte hertig Fröjdenborg i tornet det blå,
och der fick han sitta i femton år.
Mig tyckes det är tungt till att lefva.

Sen tog han hertig Fröjdenborg ur tornet det blå,
hans hår det var hvitt, hans skägg likaså.
Mig tyckes det är tungt till att lefva.

Så lad' de hertig Fröjdenborg allt under ett trä,
der slagta de honom, som bönder slagta få.
Mig tyckes det är tungt till att lefva.

Så lad' de hertig Fröjdenborg allt uppå en disk,
der rista de honom, som bönder rista fisk.
Mig tyckes det är tungt till att lefva.

När bordet var dukadt och rätten var gjord,
så bad de fröken Adeli gå in till sitt bord.
Mig tyckes det är tungt till att lefva.

»Men hvad är detta för en kostelig rätt,
med' mitt hjerta det blifver så hiskeligt förskräckt?»
Mig tyckes det är tungt till att lefva.

»Det är väl ingen så kosteliger rätt,
det är hertig Fröjdenborgs hjerta så färskt.»
Mig tyckes det är tungt till att lefva.

»Ja, är det hertig Fröjdenborgs hjerta så färskt,
så skall jag också äta min sista rätt.»
Mig tyckes det är tungt till att lefva.

Fröken Adeli, hon ropte på tjenarne så:
»I bären mig in de vinglasen två!»
Mig tyckes det är tungt till att lefva.

Den första drick, hon af vinglasen drack,
hennes ögon de runno, hennes snörlif det sprack.
Mig tyckes det är tungt till att lefva.

Den andra drick, hon af vinglasen drack,
hennes ögon de runno, hennes hjerta det sprack.
Mig tyckes det är tungt till att lefva.

Och hastigt gick bud för konungen in.
»Fröken Adeli sitter död uti kammaren sin.»
Mig tyckes det är tungt till att lefva.

»Och Gud nåde mig, arma far!
Nu har jag förlorat mitt endaste barn.»
Mig tyckes det är tungt till att lefva.

»Och hade jag trott, deras kärlek hade varit så stark,
han skulle icke dött för tretio mark.»
Mig tyckes det är tungt till att lefva.

»Och hade jag trott, deras kärlek hade varit så huld,
han skulle icke dött för tio tunnor guld.»
Mig tyckes, det är tungt till att lefva.

De lade de liken allt uppå en bår;
de fröknar och tärnor de krusa deras hår.
Mig tyckes, det är tungt till att lefva.

De lade de liken allt uti en graf;
der hvila de båda till domedag.
Mig tyckes, det är tungt till att lefva.

Det växer en lind uppå deras graf;
hon står också gröner till domedag.
Mig tyckes, det är tungt till att lefva.

Den linden, hon växer öfver kyrkokam,
det ena bladet tager det andra i famn.
Mig tyckes, det är tungt till att lefva.

K. A. ÖSTERGREN.

Herr Truls i Änga.

Variant till en folkvisa, som härstammar från Östergötland,
med titeln »Per Tyrsson i Vänge» eller »Tyrils i Vänge». Sjöngs
för omkring femtio år sedan i Vestergötland.

Herr Truls, han hade de barnena sex.
— Kaller vare den skogen. —
Om alla vore det illa spådt.
— De voro tre vackra jungfrur. —

De jungfrurna börja att trängta och trå;
de ville så gerna åt julottan gå.

När som de kommo ut midt på skog,
så mötte dem skogsröfware tre.

»Villan I vara skogsröfwarens vif,
eller villen I mista ert unga lif?»

»Inte vill vi vara skogsröfwarens vif
och inte vill vi mista vårt unga lif.»

Så lade de dem på björkestock
och högg dem hufvudet från deras kropp.

De röfware, de vanka så vida omkring,
till dess de komma till faders gård hem.

»Och hören I fader, hvad vi säger er,
kan vi få hålla den jul hos er?

Och hören I moder, hvad vi säger er,
vi vilja åt eder silkessärkar ge.»

»Om jag kunde den särk få se,
så skulle jag sofva hos er alla tre.»

När som hon fick se den särk:
»här ha mina döttrar stickat sitt verk.»

De två högg Truls strax hufvudet af,
den tredje sporde han tidningar af.

»Hvar är du född, och hvar är du buren,
och hvar är dina kläder tillskuren?»

»Vi voro alla tre orädda drängar,
vår far het herr Truls i Änga.»

Herr Truls, han stötte sitt svärd i jord:
»Nu har jag förlorat mitt egna blod.»

På svärdet han vände se'n spetsen opp;
— Kaller vare den skogen —
så gick det igenom hans egen kropp.
— De voro tre vackra jungfrur. —

O. WEDELL.

Rosendalsvisan.

Och Rosendal, han reste bort till främmande land
och bad sin lilla flicka vara trogen, som hon kan
Under tiden.

När Rosendal var borta, kom dit en annan vän
och ville sig trolofva med den jungfrun igen
Under tiden.

»Nej aldrig trolofvar jag mig med någon ann;
jag har en vän på böljorna, han kommer snart igen.»
Under tiden.

»Har du en vän på böljorna, lit aldrig på den,
ty den har talat falskhet, bedragit har sin vän»
Under tiden.

De lagade hennes bröllopp uti dagarne tre,
men bruden ville icke uppå brudgummen se
Under tiden.

De lagade hennes bröllopp uti dagarne fem,
men bruden ville icke gå med brudgummen i säng
Under tiden.

De lagade hennes bröllopp uti dagarne sex,
men bruden ville bara hafva brudgummen till vägs
Under tiden.

De lagade hennes bröllopp uti dagarne tolf,
men bruden ville icke gå med brudgummen på golf
Under tiden.

Ja, bruden hon bad sin kära fader om lof,
hon bad att få gå upp i den ljusaste sal
Under tiden.

Ja, bruden hon tittar genom salsfönstret ut,
då fick hon se ett fartyg kom seglande ditut
Under tiden.

Ja, der fick hon se flaggor både gula och blå:
»Kanhända det är Rosendal, som är deruppå.»
Under tiden.

Ja, der fick hon se flaggor både röda och hvit:
»Kanhända det är Rosendal, som ämnar sig hit.»
Under tiden.

»Ja ack, om jag hade någon huld, trogen vän,
som ginge ned till stranden och komme snart igen!»
Under tiden.

Ja, brudens yngste broder var hennes bäste vän;
han gick så ned till stranden, kom aldrig mer igen.
Under tiden.

Ja, bruden, hon går sig till sjöstranden ned,
då fick hon se sin fästman och broder talas vid
Under tiden.

»Se god dag, min söta ängel, du kära fästemöl
för dig så har jag seglat sjutusen mila sjö.»
Under tiden.

»Se god dag, min söta ängel och min kära fästeman!
Nu vilja de mig påtruga att ta en ann' till man.»
Under tiden.

»Ja, vilja de dig påtruga, att ta en ann till man,
så skall du ej mer komma med lifvet ur min famn.»
Under tiden.

»Adjö, min yngsta broder och min förre fästeman!
Nu må I hålla bröllopp, taga bruden hvar I kan.»
Under tiden.

Ja, bruden hon somnade i Rosendals famn
och vaknade ej upp, förr'n hon kom till Engeland.
Under tiden.

J. A. W. BERGSTRÖM.

Ongersvännen å dai två jomfrura.

Dä ständar två jomfrur uti dän gröna lun ,
å jomfrur dä voro de båda.
Dän aina, hu va så jartinnelia g/a;
dän ara hu va så bedrövat.

Dän rika, hu ta/te te dän fattia så:
»å varföre är du så bedrövat?
Haver du bortmestat din far aller mor,
aller har du bortmestat di ära?»

»Nej, inte har 'ak mestat min far aller mor.
Å Harre Gu bevare mi äral
män jak sörjer mäst dän fager ongersvän,
som vi båa hållit så tjäran.»

Å ongersvän han ständar inte långt därifrå,
han tager dän fattia i hånna.
»Å nu ä du min å jak ä okkså din,
Gu' lät oss leva tellsammans!»

»Va tager du dek före, du fager ongersvän,
som tager dän fattia i hånna,
å inte tager mek, som rikedomar har?
Dän fattia kan söka sin like.»

»Rikedom, dä ä ett lån utå Gud;
dän rike kan åkkså fattier bliva.
Män fattidom, dä ä en belöning utå Gud;
dän fattie, han kan og riker bliva.

A äpplet, dä växer så högt opp i topp,
dät måste te jorden nedfalla.
män dän, som blir försjuten utå sin lella vän,
han bliver og försjuten utaf alla.»¹

J. W. E. HOLMERTZ.

Bonden och räffen.

Bonden han gick åt villande skog,
han skulle te å skjuta räffen.
Aldrig får du huden min
till foder under lufvan din
te jula.

Hästarne två, dem vill jag gifva dig,
de bästa, som du vill köra,
bara jag får huden din
till foder under lufvan min
te jula.

Hästarne två, dem vill jag inte ha,
ty dem kan jag inte tämja.
Aldrig får du huden min
till foder under lufvan din
te jula.

Skeppet, så rart, det vill jag gifva dig,
det bästa, som du kan segla,
bara jag får huden din
till foder under lufvan min
te jula.

¹ Jemför sid. 22.

Skeppet, så rart, det vill jag inte ha,
ty det kan jag inte segla.
Aldrig får du huden min
till foder under lufvan din
te jula.

Spek-gäsen rar, den vill jag gifva dig,
den bästa, som du vill äta,
bara jag får huden din
till foder under lufvan min
te jula.

Spek-gäsen rar, den är väl god att få,
men huden är svår att mista.
Aldrig får du huden min
till foder under lufvan din
te jula.

Räfvesa, hon kommer knäckande;
hon ville med räfven snacka:
»Lofva inte bort huden din
till foder under lufvan sin
te jula!»
Nej aldrig får han huden min
till foder under lufvan sin
te jula.

Bonden gick efter laddadt gevär
och sköt både räf och räfvesa med.
Ser du, jag fick huden din
till foder inunder lufvan min
te jula.

G. A. BOHLIN.

Bonden och kråkan.

Bonden, han gångar sig åt villande skog.
— Sjung faderi, faderalla lej! —
Der fick han höra, hur kråkan hon gol.
— Sjung falladerej, sjung faderi faderallaerej! —

Bonden vände om och gick hem igen;
han sade: »den kråkan vill bita mej.»

Han ladda sin bössa, gick åt skogen igen;
han sköt så den kråkan i högste gren.

Han spände sin båge emot sitt knä;
han sköt så den kråkan i högsta trä.

Han spände sin båge emot sin fot;
han sköt så den kråkan i hjerterot.

»Köttet det salta' jag i tunnor och kar,
förutom de stekar, jag gaf till min far.

Med fjära så täckte jag alla mina hus,
af talgen stöpte jag tolf pund ljus.

Af tarmarne slog jag tolf famnar rep,
af fötterna gjorde jag en dyngegrep.

Af näbbet jag gjorde mig en tunnetapp,
af hufvet så gjorde jag en kyrkeknapp.

Af skrofvet jag gjorde mig ett gångande skepp,
— Sjung faderi, faderalla lej! —
det likaste, som man i hafvet sett.
— Sjung fallåderej, sjung faderi faderallaerej!» —

G. A. BOHLIN.

Flickan gick på ängen.

Flickan gick på ängen; hon skulle raka strå.
Så kommer der en friare — aj, aj, aj, aj, — en friare
och ba 'na stilla stå.

Hur ska' jag kunna stilla stå, när jag ska raka strå?
för kommer då min moder — aj, aj, aj, aj — min moder,
hon vill mig illa slå.

Hans hatt, den var af siden och utaf silkestrå'.
Jag tror, han var af näfver — aj, aj, aj, aj — af näfver,
ty karten, den satt på.

Hans rock den var af kläde och sydd med silkestrå'.
Jag tror, han var af nõtahår — aj, aj, aj, aj — af nõtahår,
ty håret, det satt på.

Hans väst den var af sammet och sydd med silkestrå'.
Jag tror, han var af getaragg — aj, aj, aj, aj — af getaragg,
ty ragget, det satt på.

Hans strumpa var af silke och sydd af samma trä'.
Jag tror, den var af svinälå — aj, aj, aj, aj — af svinälå,
ty låa, den satt på.

Hans stöfvel var af blanklä'r och sydd med linneträ'.
Jag tror, den var af svinalä'r — aj, aj, aj, aj — af svinalä'r,
ty börstera satt på.

Hans skjorta var af linne och sydd med samma trä'.
Jag tror, hon var af skäkteblå — aj, aj, aj, aj — af skäkteblå,
ty skäfvera satt på.

Hans klocka var af silfver, som uti fickan lå'.
Jag tror, det var en rofva — aj, aj, aj, aj — en rofva,
ty kålen, den satt på.

G. A. BOHLIN.

Lasse och Masse.

Lasse och Masse skull' te Björnahålte gå.
— En, två, tre dagar till ända. —
Der fingo de se, hvar den store björnen lå'.
»Ser du den?» sad' Lasse.
»Ja, jag ser,» sad' Masse.
»Ser du det?» sade Lasse till Masse.

Lasse, han sigta', och Masse, han sköt,
— En, två, tre dagar till ända —
så den stora björnen till marken han stöp.
»Ja, han ligger,» sad' Lasse.
»Gör han det?» sad' Masse.
»Han gör det,» sade Lasse till Masse.

Så hängde de björnen utöfver en stång.

— En, två, tre dagar till ända —

Hufv'et, det dingla' och fötterna de slang.

»Ja, han hänger,» sad' Lasse.

»Tror du det?» sad' Masse.

»Jag tror det,» sade Lasse till Masse.

Lasse, han flädde, och Masse, han stack.

— En, två, tre dagar till ända —

Och Masse, han lade sig neder och drack.

»Drick du url!» sad' Lasse.

»Ska jag det?» sad' Masse.

»Gör du det!» sade Lasse till Masse.

G. A. BOHLIN.

Maja och vår Herre Krist.

Maja gick till källan ner,

— Så underligen röna! —

då mötte henne vår Herre Krist.

— Allt under linden den gröna. —

»Maja, gif litet rent vatten åt mig,
så skall jag säga dig en hemlighet!

Det första var med din sockneprest;
det var den synd, som var allra värst.

Det andra var med din egen far;
det kasta' dig uti syndahaf.

Det tredje var med din egen bror;
det kasta' dig uti syndaflod.»

Och Maja föll ner för Jesu fot:
»Hvad skall jag lägga här till syndabot?»

»I ödemarker, der skall du gå,
der skall du gå i sju långa år.

Och ingen mat der skall du få
mer, än hvad du sjelf kan hitta på.

Och ingen dryck der skall du få,
mer än den dagg, på gräset falla må.

Och ingen säng der skall du få;
törne och tistel både under och på.

Och ingen fröjd der skall du få,
ty ulfvatjut skall du höra få »

När de sju åren hade framgått,
då mötte Maja vår Herre Krist:

»Maja, hvad tycker du om maten din?»
»Jo, som det raraste, man kan tänka sig.»

»Maja, hvad tycker du om drycken din?»
»Jo, såsom mjölk och ädla vin.»

»Maja, hvad tycker du om sängen din?»
»Som svandun både under och på.»

»Maja, hvad tycker du om fröjden din?»
»Jo, som det vackraste harpospel.»

»Maja, här hafver du nyckeln din,
och låt nu upp och gack i himlen in!»

»Der skall du finna ro för själen din;
— Så underligen röna! —
der får du leka med mång' änglar fin.»
— Allt under linden den gröna. —

G. A. BOHLIN.

Jungfru Maria satt och sang.

Jungfru Maria satt och sang,
hade en bok uti sin hand;
Jesus satt på hennes knä.
Jesus välsigna både folk och få,
både eld och va'n,
både kvinna och man!
Denna bön må vi läsa både morgon och kväll,
så följa tolf Guds änglar oss i säng;
två till hand och två till fot,
två till all vår ledamot,
två till att söfva och två till att väcka,
två till att alla synder utsläcka.
Tiden går,
klockan slår,
glaset mände rinna.
Jesus lät oss ändligt få,
lefva så,
att vi saligheten vinna!

A. RUDBERG.

Vaggvisor.

Dä satt ena kråka på svinhustak,
Pipa vell ente låta.
Tjära mor je barna mat,
låt däm ente gråta!
Ett, tu, tre, pepperkorn!
Trana blåser i silverhorn;
ekkarren jekk på ängen å slo,
män I sa tro, att han snörde.
Kråka raka, kaja dro,
lelle markatten han tjörde.

* * *

Tilleritall
tjörde vall ka/v
åt Lognemåse.
Tapa ja min matapåse;
kåm ja' hem åm kvällen,
mor koka välling,
fekkk ja' me ena stekka,
bjönte på å slekka,
mor ut mä en ellabränn,
lae på mi höjra hänn.
Blon te å rinna,
ja' te å springa
åpp för backa ner för backa.
Hetta ja' me ena pepperkaka,
bet ja' på dän,

sve dä på tonga.
 Grågåseonga,
 vart ska vi svinga?
 Vi ska svinga te kongens gål,
 eta fläsk å fåralår.
 I måra ska vårt bröllåpp stå
 mä fäm å tjuje brumän.

* * *

Gå vall, gå vall
 åt Brännemofall!
 Där vallade vi så jarna,
 där finns dä jetter,
 å där finns dä få,
 där finns dä töser å roja se mä,
 å där finns de sura kröser.
 Å hem kämmer vallarn
 å bårte va få't,
 ute va öjat,
 å sönnar va knä't,
 å longera hängde ve stråpen.

* * *

Tursalullerilull,
 koka gruta va full,
 dä kämmer tre hongria måjar!
 Dän förste va halt,
 dän andre va blinn,
 dän treje va trasi,
 han tor's ente gå in,
 han jekk ut på jaert å larva.

* * *

Haren å hunden,
 di trätte åm lunden.
 Haren bet hunden
 mett äppå munden.
 »Aj, aj,» sade hunden,
 »du bet me mett äppå munden.»
 »Dä va rätt,» sade haren,
 »du hade känna änt me faren.»

* *

Katten å tjäringa,
 di trätte åm vällinga.
 Katten slo te tjäringa,
 så ho trölla i vällinga.
 »Aj, aj,» sade tjäringa,
 »ja brände me uti vällinga.»
 »Jam, jam, dä va rätt,» sade katta,
 »du ha känna änt me hatt 'a.»

* *

Skata satt på tjörketak,
 sjongde så vackra viser.
 »Åm ente gässen (tösa) e snäller i da',
 så får 'an ('o) smaka på riset.»
 Tjära skata sej ente så!
 Gässen blir noj snäller ändå,
 bara han får såva se fullsövd.

* *

Å kaser du katt, å huter du hänn
 tijer du påjker på rukanne stänn,
 annars sa du få smaka på riset.

* *

Kas, kas, katten grå,
 du ska ingen maten få,
 bara struk på pelsen grå,
 då ska du få te qvällmål.

* * *

Vir, vir, liten tjinn (kind),
 rättnu kâmmër Oggle-finn in
 mä prostens jârta
 å så tre tusen daler.

Södra Vadsbo härad. K. O. TELLANDER.

Räksa

från Håkantorps socken, förf. af en mjölnardräng.

Espåsa pijer, di vell heta fröken,
 å i Röck/a, dar växer löken.

Stallars Johan, han sur pälå,
 å gamle-stallarn har 'nte vet te hælå.

Te Segerfåltes håller di bön,
 å te Lanses pulsar onga uti snön.

Te »Matsäckes» går di mä påsten,
 å te »Aspes» fågnar di friara mä kåsten.

Maja i Trås/a, ho stekkar,
 å Agust på Wall, han snekkar.

Johannes i Röckla har fått ont i armen,
 a Inga Stina bär snusdosa i barmen.

»Lars i Sanninga» har ena doter, di kallar »Lärka»,
 a Skrotesa ä väkter, män dä 'nte gått a märka.

I Håkentorp läser di lagen,
 a Stommen legger på nol sia hagen.

Te Forsbergs mal di grun,
 a »Kodammarū» ä dän fulaste boen i bun.

»Pärsa» ä ena roljer tjäring,
 a Segerfältes Lotta ä ente störrer än en fjälning.

Nordes Anners, han ha vort gardist,
 a Esbjörntorparn takkar alla mänsker för sist.

»Lotta-Joana Lars Johan» solle passa te munsjänk,
 a Josup på Höjen bär på en doktier mullbänk.

Påsten han tjör ebett,
 a Krons katta, ho ä tre lett.

Torstena-Lars, han seter på taket a k/epper svina,
 a Jupitera Rikkert, han seter i skoern a porslar om si Min a

Kajsa i Sörgåln, ho hakkar säkker,
 a Agust i Kronegåln, han pellar sönnar gamla k/äkker.

»Liars» piga, ho nökkar krinolin,
 a »Starka-Larsa Johanna» sa blī svärmor te Nolin.

Kilian, han har fått säk en nur hatt,
 a Ramsin, han tittar som en katt.

»Pärsa-Petter», han krämmar mä tjö¹,
 å »Pörsli» tvättar bårt vårter i snö.

»G/asesa», ho går på Eneberget å plåkkar kröser,
 å »Rappesa» å Gustava Rika di å själi vakkra töser.

Lisa Nolin, ho bönaringer,
 å Klas i Nolgå/n har en kroketer finger.

I Tjörkegå/n har di en hänn, som heter »Mante»,
 å i Utersörgå/n en pojck, som heter Svante.

Opp i Nolgå/n har di åksa, som ä tröga,
 å Esbjörns Gideon, han nökkar gröna g/åsöga.

I Hissleströmmen, dar sektar di,
 å te Forsbergs, dar dektar di.

Rosenkvest går i Segersta å graver dike,
 å has Maja Lisa har 'nte i hela Håkentorp sin like.

Petter på Höjen har sjägg som sjä/ve bakken,
 å Agust Andrén ä fjälingsman i Håkentorps säkken.

Grötrim.

Dänne gröten ä kokter i ena gruta å ente i ena jädä,
 ja' sa lära de, din fähänn, å eta ve brädda.

Dänne gröten ä kokter i e gruta å ente i ett ben,
 dän nu ente ä nöjder mä'n, kan gå ut í jaert å s/lekka
 på en sten.

¹ kor.

Dänne gröten ä kokter av mjolk a mjol a grun a ente av aspe, dän ente ä nöjder mä'n, kan tappa hovet i en kappe.

Dänne gröten ä kokter av mjolk a ente av eke, dän ente vell äta'n, kan säta säk a slekka på en tranier veke.

Dänne gröten ä kokter av mjolk a ente av eke, dän ente vell äta'n, kan gå ut i tjöket a dansa i speke¹.

Dänne gröten ä kokter i spisen a ente på ett lann, dä ä kånstit, va Pär tittar på Maja iblann.

Dänne gröten ä kokter i e gruta a ente i noka ökser, a daför får allti Maja nusa, nor hu ser noka böcker; a nor hu ser Pärä, nuser hu mäst, a dä jär hu, for hu tror, att i dum ä dä jäst.

Dänne gröten ä kokter i ena gruta a ente i en pjäks, dän sām ente ä nöjder mä'n, kan gå ut a eta hānnatjäks.

Dänne gröten e kokter for fälk a ente for en sme, a dāmmesā tittar dän stakkars smen så förskräkklit på sne.

Nu ä gröten på bolt, a vi sa äta äpp 'en, dän ente rimmar, får krupa te hōnsa a täppen.

Följande rim äro vexplade mellan en allvarlig husbonde och hans talträngde dräng, som gerna vill rimma.

H.: O, männisja, betänk dig väl! Se, hälvetet högt gapar a vell bränna opp di själ; nu ha ja sagt dä, sum passar for däk, takka du Gu' for maten, a lät maten tösta männ!

D.: Nor en talar um Skam, så står han i dora, a dän sum mäst talar um 'en, dän tar han a lägger jamte dönga i fora.

¹ dansa utan sång eller musik.

H., som förstod piken: Djävulen å sunna har fått sanner makt mä vånn dräng, så dä e annlit, han kan sova mä ro i si säng.

D. ville åter replikera, men tystas af sin förtörnade husbonde med följande ord:

Um ente vånn dräng tijer å holler männ, så tjör 'a ut 'en, å dä sum en hönn.

III. Lekar, skrock och ordspråk.

Lekar.

Lanka rävaskall.

Lanka, lanka rävaskall,
räven e ente hemma,
han e åt Örebro
å eter stekta vingar.
Boen tjör å åksen drar,
lärka spelar å göken gal,
sammarn e ente länger.

(gåsen:) »Vak äpp, rävl!»

(räfven:) »Ja säver le ente så hårdt, sām ja snusar te.
Härant vär e dä i da?»

(gåsen:) »Snö å slask i var backe.»

Detta upprepas ännu en gång på alldeles samma sätt.
Tredje gången, gåsen kommer till räfven, säger hon:

»Vak äpp, rävl!»

(räfven:) »Ja säver le ente så hårdt, sām ja snusar te.»

(gåsen:) »Här många slängar jer du dina drängar?»

(räfven:) »Två, den treje får du akta de före.»

Härvid rusar räfven upp och söker fånga gåsens ungar.
Leken fortgår, tills han fångat dem allesamman.

Södra Vadsbo härad. K. O. TELLANDER.

*

*

*

Bögga brona.

Bögga, bögga brona dän breda,
fattas både stå/par å stenar,
ökser å navrar,
säks stuver stavrar.
Kammeri, kammero,
Kajsa, Kari ba' gå in.
Nam, nam äro vi,
riddare äro vi,
tiggare äro vi.
Fred vell vi hålla,
fred vell vi ställa,
ingen man
s/epper fram,
förr än han
ha sagt sin tjärastes namn.
Va hetter han (eller hon)?

(T. ex. en gosse, Kalle, säger Greta.)

Kalle hade Greta tjär,
tålv ringar å en göllene mär.
Han ska 'na ha,
han ska 'na ta,
han ska 'na sjalver föa.
Tog sig en duk, satte sig ner
invid vita fönstret,
å ropade: kām Greta lella!
du å min
å ja å din,
så länge dänne leken varar.

Södra Vadsbo härad. K. O. TELLANDER.

Skrock.

När man flyttar från ett ställe till ett annat, skall man dra kreaturen baklänges igenom dörren, ty eljes får man ingen tur till dem.

Om barnen inte få nattro, skall man låna sig en kyrkenyckel och lägga under dem, så får man vara i fred om nätterna.

Om Necken brukar rida hästarne för en, så skall man ta en bit spegelglas och sätta framför hästahufvet, ty när Necken der får se, hur ful han är, blir han rädd och springer sin väg.

I den första drycken man ger en ko, se'n hon kalfvat, skall man blanda tillsammans i varmt vatten mjöl, en näfve salt, några droppar svafvel och beck samt tre knifsuddar eldmörja, på det icke trollen må röra kon eller kalfven. Vill man vara riktigt säker, skall man ge henne ett knifsblad eldmörja i dryckeu tre gånger till, ty då våga sig trollen rakt inte på dem.

Om man vill bli god skytt, så skall man ta en orm och piska in i bösspipan och sedan skjuta af skottet med ormen i.

Vill man få reda på sin blifvande make eller maka, går man till våga på följande sätt:

Tre fruntimmer eller tre karlpersoner släppa hvardera till tre skedar mjöl, tre skedar salt och tre skedar vatten.

Utaf detta bakas en kväll nio munkar. Alla tre skola hålla i skeden, när smeten röres till, och de få icke tala eller skratta, medan bakningen pågår. Sedan ska de äta upp tre munkar hvardera och få ej dricka efteråt. Ha de genomgått allt detta riktigt, så drömma de under natten om sin »gefta».

Midsommarnatten skall man gå och leta reda på två lika långa grässtrån, som växa på samma rot, och binda en svart tråd om det ena strået och en hvit om det andra. Växer det strået högst, som har den svarta tråden, så får man sorg under året, växer återigen det högst, som har den hvita, så får man glädje.

Om någon af husets folk dör under året, så skall man om julaftonen låta mat stå qvar på bordet öfver natten, ty då kommer den döde hem och vill äta.

Om man, sedan ett barn är döpt, slår ut dopvattnet i en krusbärsbuske, så får barnet krusigt hår.

Strax innan ett barn bäres till presten för att döpas, bör den, som skall bära barnet, »dra' en slipsten» med barnet på venstra armen, så kommer det ej att skrika om nätterna. När de komma tillbaks från presten, skall man springa ut emot dem med en kaka, så skall barnet aldrig sakna bröd.

Första gången man leder ut kon, sedan hon kalvfat, skall man lägga en yxa eller en lie vid tröskeln, på det att ej trollen må kunna komma åt kon eller kalven. Detta kallas att »taga kon i kyrke».

Om man sätter en uggla eller en hök öfver stalldörren, så kan inte Necken röra hästarne.

När barnen skrika mycket under nätterna, skall man taga af dem linnnet, hugga en ullsax in i ytterväggen och hänga linnnet på denna. Påföljande morgon är linnnet utslitet, men sedan skrika ej barnen mera.

När ett barn döpes, skola faddrarne ifrigt läsa efter, hvad presten läser, ty då får barnet lätt för att läsa.

Om man hittar en ärtskida med nio arter uti, skall man lägga den under hufvudgården, ty då slår det in, som man under natten drömmer.

Då man flyttar till ett nytt ställe och vill undvika alla olyckor, som der möjligen kunde komma att träffa en, skall man taga en katt och kasta före sig in i boningshuset, ty då drabbas han af alla olyckorna, och sjelf går man fri.

För att ett barn skall bli rikt med tiden, syr man in en styfver i dess linda. I stället för en sådan kan man också ta en »hake och en hysk», hvilka då måste vara ihopknäppta.

Om man ogerna ser en person i sitt hus, så skall man, då han efter ett besök går sin väg, kasta eld efter honom, ty då kommer han aldrig mer tillbaka.

Om man tager en blomma på en graf, så kommer den döde vid midnattstid och fordrar henne tillbaka.

Om man går eller springer rundt omkring en person, som ej är fullväxt, så växer han inte mera.

Om en människa är illa sjuk, ska man gå ut »Sante Hans-natta», breda ut ett lakan på en graf på kyrkogården

och sedan samla ihop den dagg, som fallit på lakanet. Derpå skall man gå hem och svepa in den sjuke i lakanet, så vätt det är, ty detta är det enda, som hjälper, i fall det är mycket illa med den sjuke.

Ordspråk.

Alla barn i början, sa' käringen, satte sig i väfven, då hon var sjutti år.

Allting har en öfvergång, sa' räfven, när de drogo skinnnet af honom.

Bättre fattig med ära än rik med skam.

Bättre att ingen gris ha än ha en tocken, som man inte får låa af.

Besetta all falskhet, sa' boen, när höna trädde'n.

Bättre före var än efter snar.

Bättre en rönka på skon än en knöla på foten.

Bättre bot än bar sia.

Dä sona bruter, sa gresen beta/a.

Dän sa skrika högt, sām sa skrämma skam.

Di gam/e har armenakka i krappen.

Dä spörs la i böjda, hornt folk ä te döjda.

Dän, sum bl/annar säk mä agnera, blir oppäten å svina.

Dän, sum jer sek i lek, han sa oj hålla strek.

Dina näva ä så svarta, sum di soet på e menska forr.

Dän, sum allri håller truten, han p/lektar för läpagäll.

Dän sum jer, te han tegger, han sa ha struk, te han legger.

Dä ä inget lute te ha stor snute, men dä ä en evinneli skam te a kamma näselöser fram.

Dän väj, sām āfta tjöres, bär inga frakt.

Dän, sum sa plöja mā hunna, sa gā före mā brö.

Dä ä inte alla hul, en sa lokta i, summa sa en spotta i.

En sa ente jära sāk te hunn for ett ben.

Fär en lefva ā ha hälsa, så dör en allri.

Fär 'a' leva ā ha hälsa, så kāmmer 'a' ā hit, sa'
tjāringa, jekk på tjörgā/n.

Gamla tjurar ha seja nakkar.

Gusjelāv, nu ä jak bā' g/a ā mätt, sa tjāringa, hāde
doppa gröten i brännevin.

Later ba later, ā later ba sin dräng, ā later va dän,
ā när allt kām ikring, fekk later gā sja/v.

Nor dä rägnar välling, dä har dän fattie inga sje.

Nor boen blir riker, blir han skam liker.

Nor hoen blir tommer, biss svina.

Små tjuvar gā i jarntjädjer, stora i gulltjädjer.

Tess minre harra, tess höjre halsa.

Vi sa kāmma öfverens ām te ente trā varara på
tāra, sa tāppen, sto i spelte jāmter hästen.

Änkemannasārj ā armbājastöt gā lätt över

Äta, så I sprekker, dä e er val ānt!

Innehåll:

I. Sagor och sägner	3.
II. Visor	17.
III. Lekar, skrock och ordspråk	53.

